T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Sekizinci inikat

23 . XI . 1942 Pazartesi

Münderecat

	Sayıfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	66
2. — Havale edilen evrak	66
3. — Riyaset divanının heyeti umumiyeye maruzatı	66
1. — Çorum mebusu İsmail Kemal Alpsar'ın vefat etmiş olduğuna dair Başvekâlet tezkeresi	66
4. — Müzakere edilen maddeler	66
1. — Askerî memnu mıntakalar hakkındaki 1110 sayılı kanuna ek kanun lâyihası ve Bütçe ve Millî Müdafaa encümenleri mazbataları (1/858)	66
2. — Seferde ve hazarda bilûmum askerî şahısların hukuk dâvalarının görülme tarziyle kira haklarının korunması hakkında kanun lâyihası ve Millî Müdafaa ve Adliye encümenleri mazbataları (1/498)	66:71

1. — SABIK ZABIT HULÂSASI

Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi kabul edildi.

Seferberlikte ve Fevkalâde hallerde askerî şahısların, ailelerini icabında yanlarında bulundurmamaları hakkındaki kanun lâyihası müzakere edilerek iki maddesi kabul ve bir maddesi encümene tevdi olundu.

Pazartesi günü toplanılmak üzere inikada nihayet verildi.

Reis vekili	Kâtip	Kâtip
Sivas	Konya	Gazianteb
Şemsettin Günaltay	*Vehbi Bilgin*	*Bekir Kaleli*

2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyihalar

1. — Subay yüksek mühendis, askerî yüksek mühendis ve askerî mühendislere verilecek ihtısas ücreti hakkında kanun lâyihası (1/880) (Millî Müdafaa ve Bütçe encümenlerine).

Tezkereler

2. — Tatvan kazası Reşadiye nahiyesinin Purganis köyünden Mehioğlu Ağıt Baran'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/519) (Adliye encümenine).

Takrirler

3. — Bolu mebusu Lûtfi Gören'in Avukatlık kanununun muvakkat dördüncü maddesi A fıkrasının tefsiri hakkında takriri (4/64) (Adliye encümenine).

Mazbatalar

4. — İzmit cezaevinde mahpus Hüseyin Avni Parmaksız ile Şakir Tandoğmuş'un cezalarının affı hakkında kanun lâyihası ve Adliye encümeni mazbatası (1/863) (Ruznameye) .

BİRİNCİ CELSE

Açılma saatı : 15

REİS — Refet Canıtez

KÂTİPLER : Necmeddin Sahir Sılân (Bingöl), Hamdi Selçuk (Hatay)

REİS — Celse açılmıştır..

3. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MARUZATI

1. — Çorum mebusu İsmail Kemal Alpsar'ın vefat etmiş olduğuna dair Başvekâlet tezkeresi

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Çorum mebusu İsmail Kemal Alpsar'ın 14 . XI . 1942 günü Ankara'da vefat ettiği Dahiliye vekilliğinden alınan 16 . XI . 1942 tarihli ve 28982/45 sayılı tezkerede bildirilmiştir.

Teessürle arzederim.

Başvekil
Ş. Saracoğlu

REİS — Arkadaşımızın hâtırasını tâziz için iki dakika ayakta sükût edilmesini teklif ederim.

(İki dakika ayakta sükût edildi)

4. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — Askerî memnu mıntakalar hakkındaki 1110 sayılı kanuna ek kanun lâyihası ve Bütçe ve Millî Müdafaa encümenleri mazbataları (1/858)

REİS — Bu lâyihanın encümene giden maddesi henüz gelmemiştir.

Ruznamenin ikinci maddesine geçiyoruz.

2. — Seferde ve hazarda bilûmum askerî şahısların hukuk dâvalarının görülme tarziyle kira haklarının korunması hakkında kanun lâyihası ve Millî Müdafaa ve Adliye encümenleri mazbataları (1/498) [1]

[1] *8 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

REİS — Kanun lâyihasının heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı? (Hayır sesleri) Maddelere geçilmesini reyinize arzediyorum. Kabul edenler . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerî şahıslara ait hukuk dâvalariyle icra takiplerinde yapılacak muameleler hakkında kanun

MADDE 1. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerî hizmet sebebiyle ikametgâhlarından devamlı olarak ayrılmış olan muvazzaf veya ihtiyat askerî şahıslar hakkında açılmış veya açılacak hukuk dâvalarında ve yapılan icra takiplerinde mahkeme veya icra hâkimi, alâkalının veya mümessilinin talebi üzerine veya resen ve Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 465 nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı şartları aramaksızın adli müzaherete mütaallik hükümleri tatbik edebilir.

Şu kadar ki, mensup olduğu kıta komutanlığından müzaherete müstahak olduğuna dair vesika ibraz edenler hakkında birinci fıkra hükümlerinin tatbiki mecburidir.

MİLLÎ M. En. REİSİ Gl. KİAZIM SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) — Sual soracağım. «Devamlı ayrılık» diyorlar. Bu, devamlı ayrılığın müddeti ne kadardır? İki ay mı, beş sene mi, ne kadardır, izah buyursunlar.

Dr. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ (Konya) — Efendim; madde bana bir kaç noktadan müphem görünüyor. Birincisi; askerî mensuplarının ev kiralarına mı ait, böyle bir kayıt yoktur. Fakat burada bir tâbir var. «Açılmış ve açılacak hukuk dâvaları» deniyor. O halde bütün hukuk dâvalarına şâmildir. Eğer böyle ise hemen arzedeyim ki asker doğurmuş ana, şüphesiz memleketin en yüksek kadınıdır. Askere eş olmuş kadın memleketin en şayanı hürmet kadınıdır. Binaenaleyh bunların istirahatlerini temin etmek, rahatsız etmemek ve cephede çalışan asker mensubunu rahat ve huzurla orada bulundurmak hepimiz için borçtur, memleket için borçtur. Askerî mensuplar arasında muvazzaf veya ihtiyat kaydı bulunduğuna göre, bunda zâbit veya nefer kaydı aranmıyor. Esasen de kanunun metni ruhu bu olmak lâzımgelir. Fakat kanunun bu maddesi gerek asker mensup ve ailelerini ve gerekse mal sahiplerini müşkül mevkide bırakıyor. Tesadüf ettiğim bazı müsküllerin hulâsasını Heyeti aliyenize arzedersem bana hak vermiş olacaksınız.

Bu kanun lâyihası 1940 da Meclise sevkedilmiştir ve dışarda epeyce akis bulmuştur. Meselâ ev sahiplerinden bazıları askere evlerini kiralamamak gibi bir yol tutmuşlardır. Bunu gözümle gördüğüm için arkadaşlarımdan aykırı düşüncelere sapmamalarını rica ederim. Meselâ askere mensup bir zat bir ev tutmak istediği zaman mal sahibi, bu konturatı siz imza etmeyiniz, ailenize mensup birisi, meselâ hanımefendi imza etsin diyor. Niçin buna imza ettirmiyorsun sualine de, çünkü sen buradan ayrılırsan ben senin hakkında dâva edemem. Halbuki yazın boş evlerin çoğaldığı bir zamanda sen buradan ayrılabilirsin ve kontırat senin üzerine olmazsa ben de dâva açmak imkânını bulurum cevabını veriyor. Demek ki askere mensup olanlar ev bulmakta müşkülâta mâruz kalıyorlar. Sonra, alelıtlak hukuk dâvaları dendiğine nazaran, hukuk dâvaları yalnız evi işgal etmek hakkı mıdır, başka hukuk dâvaları yok mudur? Meselâ ev kirasını vermezse bu bir hukuk dâvası değil midir? Kiracı çıkmazsa tasarruf hakkına aykırı bir hareket yapılmış olmaz mı? Faraza demin arzettiğim gibi asker anası, asker eşi, hepimizin korumamız ve hürmet etmemiz lâzımgelen kimselerdir, ancak alelıtlak insanlardan bahsedilecek olursa bunlar arasında evi işgal eder, evin sükûnetini ihlâl eden ve hakikaten evde oturması mal sahibinin zararını mucip olan bulunursa veyahut o ev tamire muhtaç olursa ve tamir için evin boşaltılmasına muvafakat edilmezse bu gibi işler çok mahzurlar doğurur. Bunlar için maddeyi daha ziyade tavzihe muhtaç buluyorum, zaten 2 sene evvel yazılmış bir maddedir. Tekrar gözden geçirilmeğe lâyiktır.

RASİH KAPLAN (Antalya) — Arkadaşlar, bu kanunun tatbikatı askerler ve asker mensuplarının aleyhine çıkar. Umumî harpte bir mesken kanunu vardı. Onun acısı memleketten silinmemiştir. O mesken kanunu ile evlere girenler hem kira vermezler hem de evi tahliye etmezlerdi. Simdi bu kanun aynı neticeyi verecektir. Onun için askerler ve asker mensuplarına bu defa mesken vermiyeceklerdir ve bu da onların aleyhine olacaktır.

Encümen kanunu geri alsın, bir daha bu iş üzerinde esaslı surette konuşsun. Bir defa hukuk esasları ile kabili telif değildir. Bu lâyiha bu şekilde kabul edilecek olursa askere ve mensuplarına faide verecek yerde zarar verecek mahiyettedir. Encümenin lâyihayı geri almasını rica ederim.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Efendim, kanunun birinci maddesi hakkında söz alan muhterem arkadaşım Gl. Sevüktekin « devamlı olarak » tâbirine temas buyurdular. Bundan maksat muvakkat bir hizmet sebebiyle meselâ bir hafta, bir ay gibi önceden takyit edilmiş müddetle ikametgâhlarından ayrılmış olanların bu madde hükmünden hariç tutulmasıdır ki, zaten Millî Müdafaa encümeninin ve Hükûmetin teklifleri de bu merkezdedir.

Kanunun diğer hususları hakkında söz almış olan muhterem arkadaşlarımız Rasih Kaplan ve Osman Şevki Uludağ'ın endişeleri çok yerindedir. Hakikaten tasvir buyurdukları şekilde bir himaye temamen askerî şahısların aleyhine netice verecek bir durum arzedebilir. Biz bunu

bertaraf etmeği düşündük. ve bu hedefi daima gözönünde tuttuk. Yüksek tasvibinize arzedilen metinlerde bu neviden mahzurların izale edilmiş olduğu kanaatındayız, şimdi bunu arzedeceğim, İzahatımın kendilerini de tatmin edeceğini tahmin ederim. Lâyihanın ilk şekli böyle değildi. Mutlak olarak askerî şahıslara ait dâvaların tehir edilebilmesi esası kabul edilmekte idi. Askerî şahıslara ait bütün hukuk dâvalarının mutlak bir şekilde tehiri ve meselâ, sahibi silâh altına celbedildiği halde ticari muamelelerine kemakân devam eden bir müesseseye ait dâvaların tehirinde hiç bir zaruret olmamakla beraber, böyle bir tehir ekser ahvalde bizzat o müessese aleyhine neticeler tevlit eder.

Bu itibarla encümenimiz lâyihayı tetkik ederken şu mülâhazalardan mülhem olmuştur:

1.— Vatani hizmete dâvet olunan askerî şahısların ikametgâhlarından ayrılmaları haklarının hiç bir suretle zıyama meydan vermemelidir. Bundan istifade etmek istiyenlere karşı hâkim, vaziyetin icabı olan bütün tedbirleri almalıdır. Birinci mülâhaza bu olmuştur.

İkinci mülâhaza; bu himayenin zâhiri kalmıyarak binnetice askerî şahısların aleyhine dönmemesi ve her suretle orduyu takviye etmesi lâzım gelen cephe gerisi iktisadi faaliyetini sekteder etmemesi keyfiyetidir. Bunun için muhterem arkadaşlarımın hakkiyle tenkit ettikleri umumî bir tehir esası kabul edilmemiştir. Askerî hizmet sebebiyle ikametgâhlarından ayrılanların, evvelemirde dâvanın rüyet edilmesi halinde dahi adli müzaharetten istifade ederler. Buna kendisinin talebi üzerine veyahut resen mahkemece karar verilir. Adli müzaheret, ücreti bilâhare verilmek üzere parasız avukat temini, harç, rüsum, masarifi muhakeme ve takip masraflarından Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 466 ncı maddesi dahilinde istisnaiyet ve muafiyeti tazammun eder. Bu şekildeki himaye umumidir, fakat dâva durmıyacaktır. Bundan başka ikinci bir müessir himaye vardır: Alâkalının bizzat bulunması katî bir zaruret halini alırsa, o takdirde dâvanın tehir olunması iltizam edilmiştir.

Mahkemenin böyle katî bir zaruretin mevcudiyetini gösteren ahval muvacehesinde dâvayı durdurması hiç bir izaha lüzum göstermiyecek kadar açık ve yerinde bir himayedir.

İcra takiplerine gelince: Mücerret ikametgâhından ayrılmış veya askerî hizmete celbedilmiş olmak icra takibatını durdurmaz. Askerî hizmete celp ve dâvet edilmesi muhtemel şahısların günün birinde borçlarını ödemiyecekleri hakkındaki kanaat fertleri malûm iktisat kanunlarına uygun olarak onlarla muameleden içtinaba sevkedebilir. Esasen bunda bir fayda mülâhaza edilmez. Meselâ, hizmete dâvet edilen sermayedar bir şahsın ticarethanesi eskisi gibi işlerse, ki buna daima şahit olmaktayız, dâvalarının durmaması hem zati maslahat itibariyle, hem de alacaklıları bakımından teemmüle değer. Çünkü ticari münasebetlerde alacaklılardan herbiri ayrı, ayrı taahhütlere girmiş olması tabii bulunduğundan bu zincirleme vaziyeti âdeta iktisadi bir felce müncer olabilir. Bu itibarla icrai takiplerde umumî bir tehir yoktur. Bunun için iki şartın vucudu lâzımdır.

1. Askerî hizmete dâvet keyfiyeti alâkalının malî vaziyetini sarsmalıdır.

2. Bu sebeple müzaherete mazhar olmasını haklı gösterecek sebepler olmalıdır. Bu takdirde bir seneyi geçmemek üzere bir taksitlendirme yapılacaktır ki bu da hiç şüphesiz yerindedir.

Zaten ashabı matlubun bunu her ne pahasına olursa olsun derhal tahsil cihetine gitmesi kendi aleyhinedir. Bu bakımdan müddeti takyit edilmek suretiyle yapılan bu şekli tediye hem askerî şahıslara lâyık oldukları himayeyi temin etmiş hem de arkadaşlarımızın endişe duydukları teşevvüşe meydan vermemiş olur. Metinler bunu sarahaten ifade etmektedir. Bir defa daha mütalâa edecek olurlarsa bu sarahati kendileri de göreceklerdir.

Askerî şahıslara gelince: Bu Askerî ceza muhakemeleri usulü kanununun üçüncü maddesinde de beyan edilmiş olan şahıslardır, aynen okuyorum: (Askerî şahıslar Maraşaldan asteğmene kadar subaylar ile başgedikliden ere kadar erat ve bilûmum askerî memurlar, askerî adli hâkimler ve müstahdemler ve askerî talebedir.)

Dr. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ (Konya) — Mazbata muharriri arkadaşım endişelerimi izale etti. Kanunun başında yazdığı esbabı mucibeleri okuduktan sonra muhtelif encümenlerin noktai nazarlarını okuyanlar şüphesiz benim hâsıl ettiğim endişeye varmışlardır. Bunlardan maada 463 numaralı kanunun metnini burada okumamak, tetkik etmemekten dolayı ben hata etmişim. Şüphesiz asker ailelerine yardım Büyük Millet Meclisinin esaslı vazifelerinden biridir. Sözlerimi geri alıyorum.

EDİB ERGİN (Mardin) — Lâyihanın metninde geçen askerî şahıslar tâbirinin, rütbesiz asker, onbaşı ve erbaşlara da şâmil olduğu izah edilince bendenizde hâsıl olan bir kanaati huzurunuzda açıklamak için söz almış bulunuyorum.

Erat tâbiri ile yadedilen er, onbaşı ve erbaşlar, bugün kanunen mutlak bir surette adli müzaherete sahiptirler. Kanunen bu salâhiyeti kazanmış bulunuyorlar. Şimdi bu lâyiha mutlak olarak verilmiş olan o hakkı takyit edici mahiyettedir, bu görüşümü arzedeyim.

Askerlik kanununun 61 nci maddesinde erat hazar vaktinde dahi devamlı veya muvakkat olsun, ikametgâhından ister ayrılmış olsun, ister ayrılmamış olsun haklarında Hukuk muhakemeleri usulü kanununun 465 nci maddesinde

yazılı olan şartlar aranmaksızın müzahereti adliyeye mütaallik hükümler tatbik olunur, diye sarahat vardır.

Şimdi bu lâyihada ise bunların haiz oldukları mutlak salâhiyeti beş şartla takyit ediyoruz. Diyoruz ki; ancak seferberlikte ve fevkalâde hallerde (bununla hazarı hariç bırakıyoruz) ikametgâhından devamlı surette ayrılmak (bununla muvakkat hariç kalıyor) ikametgâhından ayrılmış olanlar. Halbuki Askerlik kanunu ikametgâhından ister ayrılmış, ister ayrılmamış olsun. Meselâ Ankaralı bir er silâh altına çağırılıyor. Ankara'da kendisine hizmet veriliyor. Bunlar ikametgâhlarından ayrılmamıştır, bunlar dahi müzahereti adliyeye naildir. Sonra bu müzahereti adliyeyi talep bir haktır. Yani hâkim isterse bu müzahereti adliye talebini kabul eder, istemezse etmez mânasında değildir. Lâyihada ise mahkeme ve icra hâkimine vâsi salâhiyet verilmiştir. Binaenaleyh bu kanunla erata temin edilmek istenilen müzahereti adliye, makûs bir maksada, makûs bir istikamete doğru çevrilmiş oluyor. Bu eratın haiz oldukları vâsi müzahereti adliye beş kayıtla, beş şartla takyidediliyor. Halbuki ne Hükûmetin lâyihasında, ne de esbabı mucibesinde böyle bir kasıt bulunmadığı anlaşılıyor. Bilâkis bu müzahereti adliyeye nail kılınmak isteniliyor. Binaenaleyh lâyihada ufak bir tadilin yapılması icabediyor kanaatindeyim. Askerî şahıslar yerine (erler, onbaşılar ve erbaşlar) diyelim. Subay ve askerî memurlar eğer askerî müstahdemlerle askerî talebeyi de istihdaf ediyorsa kanuna onu da koymakta beis yoktur. Askerî şahıs yerine askerî memurlar, müstahdem askerî talebe ve subaylar denilmelidir. Er, onbaşı ve erbaşlar haricе çıkarılmalıdır. Bu suretle hem bu lâyihanın, hem de Askerlik kanununun 61 nci maddesinde mevcut olan hükmün, yekdiğeriyle tezat teşkil etmiş olmasına mahal ve imkân verilmemiş olur. Muahhar kanunlar kendisinden mukaddem olan kanunun hükümleri üzerinde müessirdir diye mevcut olan esaslı hukuk prensibini de nazarı dikkate alacak olursak böyle bir zehaba da mahal bırakmış olmamak için son maddelerden birine Askerlik kanununun 61 nci maddesi hükümleri kemakân mahfuzdur diye bir kayıt da ilâve edebiliriz. Bu maruzatıma encümen ne suretle cevap verirse ona göre bir takrir hazırlarım.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, Edib Ergin arkadaşın mütalâaları Encümende uzunboylu tetkikten geçirilmiştir. Encümende arkadaşlarımızdan birinin şimdi bahsettikleri 61 nci maddeyi ileri sürerek bu kanunla daha az bir himaye mi kasdediyoruz, yoksa bu kanunla bahşedilmiş olan hakları fazla mı görüyoruz, şeklinde vazettikleri sual Encümende uzunboylu müzakere ve münakaşaya mevzu olmuştur. O zaman, arkadaşımızın şimdi serdettikleri endişelerden hiç birinin yerinde olmadığı neticesine varılmıştır. Beş şarttan bahsettiler ve bu kanun hazarda kabili tatbik değildir dediler. Kanunun heyeti umumiyesi seferberlik ve fevkalâde hallerde cari olacağına göre hazar halinin kendiliğinden hariç kaldığı âşikârdır. Arkadaşım beş şart buyurdular, fakat beşini de saymadılar. Kendilerinin de zikrettikleri gibi erat, askerî şahıslar ibaresine dahildir. 61 nci maddeye gelince; 61 nci maddede erat mutlak olarak bu himayeye mazhardır. Fakat her kanun diğer kanunun tekâmül etmiş bir şekli olması icap ettiğine göre bu hükmün mutlak olarak muhafazası iltizam edilmemiştir. Şu sebepten dolayı : Orduya celbedilmekle beraber yüz binlerce, belki de milyonlarca liralık bir müessesenin başında bulunan, bir şahsa bedava avukat verilsin ve bütün harçlardan istisna edilsin denmesi hiç şüphesiz ki kanunun ruhuna mugayir olur. Biz buna mahal vermemek için kanuna hâkimin takdir hakkını koyduk. Bunu da halin icabına göre takyit ederek şu cümleyi ilâve ettik: «Şu kadar ki, mensup olduğu kıta komutanlığından müzaherete müstahak olduğuna dair vesika ibraz edenler hakkında birinci fıkra hükümlerinin tatbiki mecburidir.» Binaenaleyh, bu suretle kıta kumandanlığının bir tezkeresini getirenlere hâkim müzahereti adliye hükmünü tatbik etmeğe mecburdur. Bir kıta komutanının milyonlarca liralık bir müessese başında bulunan bir vatandaşa bedava avukat tâyini veyahut bütün harç ve resimlerden muaf tutulması hakkında vesika vermiyeceği tabiidir.

Şu hale göre yüksek huzurunuza arzedilen bu proje bahsettikleri kanunun tekâmül etmiş bir şeklidir. Encümenimizin kanaatine göre de böyle bir takyit çok yerinde bir tedbirdir.

EDİB ERGİN (Mardin) — İki kelime ile maksadımı daha açıklıyayım. Bendenizin maruzatım yalnız erata aittir. Subaylar hakkında hiç bir sözüm yoktur, madde tamamen yerindedir ve ikinci fıkraya da sâri bir şekilde değildir. Düşüncem sırf birinci fıkra üzerinedir. Hulâsa olaraktan diyebilirim ki hazar vaktinde geniş müzahereti adliyeye nail olan erat seferberlikte ve fevkalâde hallerde kısıtlıyor ve şartlarla takyit ediliyor. Meselenin özü budur. Ona göre hüküm vermek tabii Heyeti celilenin hakkıdır, takririmin kabulünü rica ediyorum.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Efendim; muhterem arkadaşım şimdiki beyanatında önceden bahsettiği dört hususdan sarfınazar ederek sadece hazar kısmına temas buyurmaktadır Subaylar için herhangi bir tadil teklifi dermeyan etmediklerini fakat erat hakkında bu teklifte bulunduklarını beyan ettiler. Bir defa şunu arzedeyim ki madde subay ve er diye bir tefrik yapmamıştır. Sadece askerî şahıslar demiştir. Binaenaleyh madde er, subay, er-

baş, ve diğer askerî şahısları ihtiva etmektedir. Kaldı ki ikinci fıkra kendilerini tatmin edici ve maksadı tamamen temin eder bir mahiyettedir.

İkinci fıkra şudur: «Şu kadar ki mensup olduğu kıta komutanlığından müzaherete müstahak olduğuna dair vesika ibraz edenler hakkında birinci fıkra hükümlerinin tatbiki mecburidir.» Vesikayı ibraz edenler kimdir? Erler de olabilir? Bu takdirde birinci fıkra hükümlerinin tatbiki mecburidir. Demek ki herhangi bir er bir vesika alınca otomatik surette müzaherete nail olmaktadır. Onun için bu hükmün maksatlarını temin ettiği aşikârdır. Fakat yüz binlere, milyonlarca liralık bir ticarethane sahibi bundan istifade edemiyecektir. Büyük servet sahiplerinin de Hazine zararına yüz binlerce liradan muaf tutulmaları, bedava avukata mazhar edilmeleri için encümen bir sebep görmemiştir.

Hazar bahsine gelince, bu kanunun hedefi seferberlik veya fevkalâde hallerdir. Hükümleri munhasıran bu hallere ait olduğundan kanunda hazardan bahsedilmemesi gayet tabiidir. Eğer arkadaşım lâyihanın hazara da teşmilini istiyorlarsa o kanunun tadili şeklinde derpiş edilmesi icabeder Bu itibarla kanunun bu şekilde kabulünü Yüksek Heyetinizden rica ederim.

Gl. KİAZIM SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) — Bu madde kabul edilince askerlik kanununun 61 nci maddesi kalkacak mı?

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Efendim; sayın general bilirler ki, 61 nci maddenin mevzuu ayrıdır; vekâletname tanziminden de bahseder. Bu itibarla 61 nci madde kalkacak değildir. Yalnız bu gibi hallerde arzettiğim şekilde bir vesikaya ihtiyaç hâsıl olacaktır. Bunu da zannederim kıta komutanları seve seve vereceklerdir.

REİS — Başka söz istiyen yoktur, bir takrir var, okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

Madde metnindeki (Askerî şahıslar) tâbirinin (Subaylar ve askerî memurlar).

Tâbirine değiştirilmesini teklif ederim.

Mardin
Edib Ergin

REİS — Takriri nazarı dikkatinize arzediyorum; kabul edenler . . . Etmiyenler . . . Nazarı dikkate alınmamıştır.

O halde maddeyi aynen reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerî hizmet sebebiyle ikametgâhlarından devamlı olarak ayrılmış olan muvazzaf veya ihtiyat askerî şahıslar hakkında açılmış veya açılacak hukuk dâvalarında bunların muhakemede bizzat hazır bulunmalarında katî zaruret görülen hallerde, dâvaları, mahkeme kararıyle seferberliğin veya fevkalâde halin sona erdiği tarihten itibaren iki ay sonraya kadar tehir edilebilir. Ancak bu müddetten önce terhis edilenlerin veya ikametgâhlarına avdet edenlerin dâvalarına taraflardan birinin talebi üzerine devam olunur.

Birinci fıkra hükmü icra tetkik merciinde görülen dâvalarda da tetbik olunur.

Tehir müddeti zarfında müruruzaman işlemez.

Tehir hakkındaki kararlar kabili temyiz olup diğer dâvalara tercihan ve müstacelen tetkik olunur.

Temyiz mahkemesinin bu hususta vereceği kararlara karşı ısrar ve tashihi karar caiz değildir.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde silâh altında bulunan askerî şahıslar hakkında yapılan icra takiplerinde borçlunun askerî hizmet sebebiyle işinden ayrılmış olmasının malî vaziyetini bozduğu ve bu sebeple tediye bakımından kendisine kolaylıklar gösterilmesini istilzam ettiği hallerde icra hâkimi, İcra ve iflâs kanununun 111 nci maddesi hükümleri dahilinde borcun bir seneyi geçmemek üzere taksitle ödenmesine karar verebilir. Bu maddeye tevfikan verilen kararlar kabili temyiz olup diğer dâvalara tercihan ve müstacelen tetkik olunur.

Nafaka borçlarında bu madde hükmü tatbik olunmaz.

REFİK İNCE (Manisa) — Burada ufak bir noksan vardır. « Seferberlikte veya fevkalâde hallerde silâh altında bulunan askerî şahıslar » deniyor. Silâh altında tâbirinden maksat alelıtlak erlerin davetinden ibarettir. Bu zâbitan için doğru bir tâbir değildir. Bu tâbiri kaldırırsak zannederim hiç bir şey kaybetmiş olmayız.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Bu hususta salâhiyetli encümen Millî Müdafaa encümenidir. Bizim vâkı olan sualimize karşı, şâmildir dediler.

M. M. En. REİSİ Gl. KİAZIM SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) — İhtiyat subaylar da vardır. O halde silâh altına celp ve davet edilenler, kaydini koyalım.

REFİK İNCE (Manisa) — Bu tâbir yukarıda da vardır. Ayni tâbiri burada da kullanırsak tenazuru de temin etmiş oluruz. Askerî hizmette bulunan Askerî şahıslar hakkında, diyelim.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Efendim; üçüncü maddede birinci ve ikinci maddeye bağlı bir ibare kullanılmaması iltizam edilmiştir. Şu bakımdan: Birinci ve

ikinci maddede askerî şahısların ikametgâhlarından ayrılmış olması şarttır. Halbuki icrada kolaylık temininde bu şart aranmamaktadır. Binaenalayh silâh altında bulunan askerî şahıslar denilmesini muvafık gördük. Millî Müdafaa encümeninin kullandığı ibare de bu idi. Eğer iltibasa mahal veriyorsa bunun yine aynı encümence tasrihi lâzımdır. Fakat silâh altında denilince hem ihtiyatların, hem de muvazzafların dahil olması icabeder.

REFİK İNCE (Manisa) — «Askere alınmış olanlar» denmelidir.

MİLLÎ MÜDAFAA En. REİSİ KİAZIM SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) — «Askerî hizmete alınan askerî şahıslar», yahut «askerî hizmette bulunan askerî şahıslar» denilebilir.

REİS — Maddeyi «askerî hizmette bulunan askerî şahıslar» şeklinde reye arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Bu kanunun şümulüne giren dâva ve tetkiklerde mahkeme lüzum görürse, alâkalının ifadesini, adli mahkemelerin bulunmadığı yerlerde askerî mahkemeler vasıtasiyle ve istinabe yoluyla alabilir.

REİS — Mütalâa var mı? Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerlik vazifesi icabı olarak ikamet etmekte bulunduğu şehir, kasaba veya köyden ayrılmak mecburiyetinde olan askerî şahıslar mukavele ile kiraladıkları meskenlerin mukavelelerini feshedebilirler. Mukavelenamelerde hilâfına konmuş olan şartlar muteber değildir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reye arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 6. — Bu kanun hükümleri vergiden mütevllid âmme alacaklarına tatbik olunmaz.

REİS — Maddeyi reye arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

REFİK İNCE (Manisa) — Şurada bu vesile ile arkadaşlardan bir şey rica edeceğim: «İtibaren mer'idir» sözü «itibaren» «mer'idir» kelimeleri aynı kelimeden müştak olduğuna binaen sakattır. Rica ediyorum. (Bu kanun neşri tarihinden muteberdir) diyelim.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak — «Neşri tarihinden muteberdir» diyebiliriz.

FUAD SİRMEN (Rize) — «Mer'idir» denilse daha muvafık olur.

REİS — O halde «Bu kanun neşri tarihinden mer'idir» şeklinde reye arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 8. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Maddeyi reye arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Lâyihanın birinci müzakeresi bitmiştir.

Başka işimiz yoktur.

Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati : 15, 40

T. B. M. M. Matbaası

S. Sayısı : 8

Seferde ve hazarda bilûmum askerî şahısların hukuk dâvalarının görülme tarziyle kira haklarının korunması hakkında kanun lâyihası ve Millî Müdafaa ve Adliye encümenleri mazbataları (1/498)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar Dairesi Müdürlüğü
Sayı: 6/4721

16 . X . 1940

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Seferde ve hazarda bilûmum askerî şahısların hukuk dâvalarının görülme tarziyle kira haklarının korunması hakkında Millî Müdafaa vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 23.IX.1940 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Dr. R. Saydam

Mucip sebepler

Mühim anlarda vatan müdafaa vazifesiyle ikametgâhlarından ayrılan veya silâh altına dâvet olunan muvazzaf ve yedek askerî şahıslar kendilerine tevdi olunan bu yüksek hizmeti yaparken geride bıraktıkğı aile efradını ve şahsi vaziyetini düşünmezse verilen bu vazifeyi seve seve yapar. Aksi takdirde vücudundan beklenen istifade temin edilemez ve bundan da vatan müdafaa kuvvet ve kabiliyeti müteessir olur.

Şimdiye kadar elde edilen tecrübelere göre bir vatandaş askerlik hizmeti yapmak için ikametgâhından ayrılınca askerlik ile ilgisi olmıyanlar hemen mahkemelere müracaatla o vatandaş hakkında türlü türlü hukuk dâvaları açmaktadırlar. Açılan bu dâvaların takibi için her zaman izin verilemediğinden mağdur olmaktadırlar. Bu neticenin askerî hizmete karşı soğutacağında ve hoşnutsuzluk doğuracağında şüphe yoktur. Bu gibi hâdiseler muvacehesinde şevk ve hevesi kırılan asker vazifesini yapamıyacak bir hale de girebilir ve bundan memleket zarar görür. Bugün hiç bir ferde, askerde bulunan bu şahıs hakkında dâva açma denemez. Bu hal seferberlik veya fevkalâde zamanlarda olacak olursa zarar daha büyük olur.

İşte bu gibi halleri önlemek gayesiyle aldığı vazife icabı vatan sınırlarına koşan ve bu suretle aile efradını geride bırakan veya ikametgâhlarından ayrılan askerî şahısların aleyhlerine açılmış veya açılacak hukuk dâvalarının seferberlik veya fevkalâde hallere münhasır olmak üzere tecil edilebileceğine dair tanzim olunan lâyihanın birinci maddesinin A fıkrası bu suretle ikametgâhlarından ayrılan askerî şahıslar hakkında açılmış veya açılacak olan dâvalarla icra takiplerinin seferberlik veya fevkalâde halin sonuna kadar tehiri (bu müddet zarfında müruruzaman duracaktır) dâvanın mahiyetine göre hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Diğer taraftan dâvanın veya takibin tehirinde bir mazarrat görülürse aleyhine dâva açılmış olan askerî şahsın hukukunun muhafaza edilebilmesi için de adli müzaheretin mecburi olması ve bir avukat tutulması esası kabul edilmiş ve maddenin B fıkrasına o suretle bir hüküm konmuştur.

Bu gibi şahıslar mecburi adli müzaherete nail olmazlarsa hukukunun müdafaası için bir ve-

kil intihabı, vekâletname tanzimi gibi zaman ve mekân ile mukayyet bu işi yapmağa ekser ahvalde imkân bulamıyacaklardır. Fazla olarak adli müzaherete nail olan şahıs bilâhare bütün masrafları ödemek mecburiyetinde bulunduğuna göre bu muamele dâvanın takibi için sarfolunması iktiza eden paranın peşin veya sonradan ödenmesinden başka bir şey değildir.

Askerî şahısların aleyhlerine açılan dâvalarda bu hal kabul olununca bunların ikametgâhlarında terkettikleri ve yardıma muhtaç aile efradının da aynı şekilde müzaherete nail olması esası da yukarıda izah edildiği üzere faydalı görülmüş ve maddenin D fıkrasiyle bu müsaadenin ailelere teşmili cihetine gidilmiş ve fakat ikametgâhını terkeden askerî şahsın rütbe ve mevkiine göre barem kanununa nazaran bir had konmuştur.

Bundan maada seferberlik veya fevkalâde hallerde askerî şahısların geride bıraktıkları aile efradı leh ve aleyhlerine açılmış olan dâvalar da müstacel addedilerek kısa bir zamanda neticelendirilmesi için kanunun ikinci maddesi derpiş edilmiştir.

Seferberlik ve fevkalâde haller dışında yani hazar zamanında silâh altına çağırılan yedek ve muvazzaf erler (gedikli erbaşlar hariç) aleyhlerine açılmış ve açılacak olan hukuk dâvalarında, icra takiplerinde malî kudreti olmıyanların adli müzaherete nail olabilmelerinin temini için de her er ile yakından alâkadar bulunan kıta komutanlarının verecekleri ilmühaberlerin mahkemelerce kâfi sayılması esas tutulmuş ve üçüncü maddeye hüküm konmuştur.

Fevkalâde zamanlarda veya sefer zamanında verilen emri yerine getirmek için ikametgâhından ayrılan her askerî şahıs geride bıraktığı aile efradının muzayakaya düşmesini istemez. Bu gibileri korumak maksadiyle hiç olmazsa aile efradının kira ile oturdukları evlerden muayyen bazı şartlar altında çıkarılmamaları temin edilmiştir. Bununla beraber bu suretle ikametgâhlarından ayrılan askerî şahıslarla ailelerine aynı zaruretle mukaveleyi feshetmek hakkı da verilmiştir ki bu hükümler kanunun dördüncü maddesindedir.

Beşinci madde ile de kiralanan mesken bir asker ailesine ait veya sahibinin yegâne geçim vasıtası ise kiralıyan asker ailelerinin evi tahliyeye icbar olunacağı zarureti kabul edilmiştir.

Bu şerait altında mesken bulması güçleşecek olan asker ailelerine de mesken tedarikini temin için belediyelerle köylerde ihtiyar meclislerine bir külfet tahmil edilmiş ve altıncı madde o yolda tanzim edilmiştir.

Fevkalâde halin mevcut bulunup bulunmadığının takdiri İcra Vekilleri Heyetinin kararına bırakılmıştır.

Millî Müdafaa encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Millî müdafaa encümeni
Esas No. 1/498
Karar No. 10

21 . XII . 1940

Yüksek Reisliğe

Seferde ve hazarda bilûmum askerî şahısların hukuk davalarının görülme tarziyle kira haklarının korunması hakkında Millî Müdafaa vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 23 . IX . 1940 tarihli içtimaında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihasının esbabı mucibesiyle birlikte gönderildiğine dair olup encümenimize havale edilen Başvekâletin 16 . X . 1940 tarih ve 6/4721 sayılı tezkeresi Millî Müdafaa ve Maliye vekilleri ve bu vekilliklerle Adliye vekâletinden gönderilen salâhiyetli memurlar huzurunda okundu ve icabı görüşüldü.

Fevkalâde hallerde veya seferberlikte vazifedolayısiyle memleket muhafaza ve müdafaası için oturdukları şehir ve kasabalardan ayrılan muvazzaf ve yedek askerî şahısların uhdelerine tevdi edilmiş olan bu mühim vazifeyi yaparken hakikî veya hükmi herhangi bir şahıs tarafından

aleyhlerine açılmış veya açılacak olan hukuk davaları ve icra takipleri ile bizzat meşgul olamıyacakları gibi bizzat açmış oldukları dâvaları da takipsiz bırakacakları tabii ve zaruri olup mevzuubahis askerî şahısların bundan zarar görmeleri de muhtemeldir. Vatan müdafaası gibi mühim bir vazifenin ifasiyle meşgul olan insanların tam bir huzuru kalb sükûnetiyle çalışmaları lüzumu ise derkârdır. İşte askerî şahısların mukaddes vazifelerini, dimağları geriye ait hiç bir endişe ile müteessir ve meşgul olmaksızın ifa edebilmelerini temin maksadiyle bu kanun lâyihası ihzar edilmiştir. Askerlerin vazifelerini kalb ferahlığı ile yapmalarına mâni olacak esbabı ortadan kaldırmak millet ve memleketin yüksek menfaatleri iktızasındandır.

Silâh altına alınan ve aldığı vazife icabı ikametgâhından ayrılan askerî şahıslar hakkında açılan dâvalar veya bunlar aleyhine yapılan icrai takipler, vazife bırakılamıyacağı için daima gıyaplarında cereyan edecek ve haklı olsalar da müdafaasız kalan dâva ve takipler neticesinde haklarının zıyaına meydan verilmek imkânı hâsıl olacaktır. Böyle bir imkâna mahal bırakmamak için dâvada tarafların iktisadi ve içtimai vaziyetlerini nazara alarak dâvanın ve icrai takipte icranın tehirine veya devâmına tam bir salâhiyetle karar vermek hakkı - seferberlik veya fevkalâde hallere münhasır olmak üzere - hâkimlere bırakılmıştır.

Taraflar için bir teminat olmak üzere mahkeme ve icra hâkimlerince dâvanın veya icra takibinin tehirine veya tehir talebinin reddine dair verilecek kararların temyiz kabiliyetini haiz olması esası kabul olunmuş ve tehir müddeti zarfında müruruzaman cereyan etmiyeceği tesbit edilmiştir. Birinci madde hükmünün yalnız hakikî veya hükmi şahıslar arasında tahaddüs eden ihtilâfları hal maksadıyla açılan hukuki dâvalarla yapılan icrai takiplere munhasır olduğunu tavzih için maddeye bu hükmün vergilerden mütevellit âmme alacaklarına şâmil olmadığı kaydı ilâve edilmiştir.

Diğer taraftan mahiyetleri iktizası tehiri caiz ve muvafık olmadığından görülmesi icabeden dâvaların muhakemesinde ve icra takibatının devamında askerî şahsın hukukunun muhafazasını temin maksadiyle bu şahısların kayıtsız ve şartsız adli muzaherete nail kılınmaları ve mahkemece resen avukat tutulması esası ikinci madde ile kabul edilmiştir. Aksi takdirde haklarını müdafaa için vekil tutmak ve vekâletname tanzim etmek gibi içinde bulundukları durumla telifi mümkün olmayan işleri yapmak mecburiyetinde kalacaklardır.

Hükûmet teklifinin birinci maddesinin (C) fıkrası, bu kanunla konulmak istenilen maksat ve gayeye tamamiyle uygun görülmediğinden ve tatbikatta bir takım müşküller zühuruna sebebiyet verileceğinden encümence kaldırılmıştır.

Hükûmetçe ikinci madde ile teklif olunan ve askerî şahısların karıları ve bunlarla ayni meskende oturan usul ve füru ve kardeşleri leh ve aleyhlerine açılmış ve açılacak dâvaların müstacel addedilmesini tazammun eden hükmün kanunlaştırılmasına lüzum görülmediğinden mezkûr ikinci madde kaldırılmıştır.

Hazarda ve seferde silâh altına alınan ve ancak maaşlı erlerden bulunan gedikli erbaşlardan maada alelûmum erlerin silâh altında bulundukları sırada haklarında açılmış ve açılacak olan dâvalarla icrai takiplerde malî kudreti müsait olmıyanların bu erlerle yakından alâkadar bulunan kıta komutanlarının verecekleri ilmühaberlerle adli müzaherete nail olabilmelerini temin maksadiyle teklif olunan lâyihanın üçüncü maddesi; memleketlerinden uzak mahallerde askerlik vazifesini yapmakta bulunan erlerin hukukunun zıyaına meydan verilmesine mahal bırakmıyacak bir tedbir olması bakımından aynen kabul edilmiştir.

Lâyihanın dördüncü maddesinde derpiş edilen ahvalden yalnız son fıkra hükmü encümence kanunlaştırılmağa değer görülmüş ve müstakillen dördüncü madde olarak kaleme alınmıştır. Filhakika vatan müdafaası icaplarına göre hareketi istilzam eden ve mukavele yapılırken nazara alınmasına imkân bulunmıyan fevkalâde bir hizmet muvacehesinde kalan askerî şahısların kiraladıkları meskenlere ait mukaveleyi feshe imkân vermek, yani bu halin mukavelelerin feshi için fevkalâde ahvalden bulunduğunu kabul etmek vatan müdafaalarının hukukunu korumak bakımından hakkaniyet esaslarına uygun musip bir tedbirdir.

Lâyihanın dördüncü maddesinin son fıkrasında başka diğer fıkraları kaldırıldığı için mezkûr fıkralarla alâkalı ve o fıkralara atıfta bulunan yine lâyihanın beşinci maddesi de kaldırılmıştır.

Lâyihanın altıncı maddesinde derpiş edilen esas; askerlerin aile ve muayyen akrabasına köylerde ihtiyar meclislerinin, şehir ve kasabalarda

belediyelerin mesken teminine mecbur tutulmaları keyfiyetidir. Her ne kadar hudutta vatan müdafaasiyle meşgul olan askerlerin arkada bıraktıkları ailelerinin her türlü esbabı istirahat ve refahlarını düşünmek geride yaşıyan bütün vatandaşlara düşen en mühim vazifelerden ise de kanunen hiç kimsenin mülkünden zorla istifade caiz olmadığından sahipleri tarafından kiralanmağa arzedilmiş kâfi derecede ve ihtiyaca uygun mesken bulunmadığı takdirde ihtiyar meclisleri ile belediyeleri mülkiyet haklarına aykırı harekete sevketmek demek olan mezkûr altıncı maddede lâyihadan çıkarılmıştır. Esasen Askerlik kanununun 71 nci maddesiyle yardıma muhtaç asker ailelerinin mahallince himayesi için muktazi tedbirler mevzu olunmuştur. Tatbikatta müşkülâta mâruz kalınmamak ve mahkemeleri tereddütten kurtarmak maksadiyle konulan lâyihanın 7 nci maddesi küçük bir değişiklikle aynen beşinci madde olarak kabul olunmuştur.

Havalesi veçhile Adliye encümenine verilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

M. M. En. Reisi	Bu M. M. ve Kâtip	
Bursa	Çankırı	Gümüşane
Diyarbakır		Konya
K. Sevüktekin		*Vehbi Bilgin*
N. Tınaz	*Dr. A. Arkan*	*Ziya Zarbun*
Kayseri	Kayseri	Malatya
N. Toker	*S. Turgay*	*O. Koptagel*
Manisa	Muğla	Samsun
K. N. Duru	*S. Güney*	*R. Barkın*
Samsun	Seyhan	Edirne
F. Engin	*Sinan Tekelioğlu*	*Fuad Balkan*
Urfa	Bilecik	Yozgad
Ahmed Yazgan	*Salih Bozok*	*C. Arat*

Adliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Adliye encümeni
Esas No. 1/498
Karar No. 6

20 . XI . 1942

Yüksek Reisliğe

Seferde ve hazarda bilûmum askerî şahıslara ait hukuk dâvalarının görülme tarziyle kira haklarının korunması hakkında Millî Müdafaa vekâletince hazırlanarak İcra Vekilleri Heyetinin 23 . IX . 1940 tarihli içtimaında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası Millî Müdafaa encümeni mazbatasiyle birlikte Encümenimize de havale ve tevdi buyurulmakla ihtiva eylediği hükümler Millî Müdafaa vekili General Ali Rıza Artunkal ve Adliye vekâletinin salâhiyetli memurları hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Hükûmet mucip sebeplerinde beyan ve izah edilmiş olduğu üzere askerî vazife dolayısiyle ikametgâhlarından ayrılan muvazzaf veya ihtiyat askerî şahıslar hakkında açılan dâvalarda ve icra takiplerinde kendilerine kolaylık gösterilmesini istihdaf eden lâyiha gerek mevzuu ve gerek takip eylediği maksat ve gaye itibariyle Encümenimizce muvafık görülmüş ve bu maksadı temine yarıyan hükümler şu iki esaslı mülâhaza da gözönünde tutularak Millî Müdafaa ve Adliye vekâletleriyle tam bir mutabakat halinde yeni baştan tanzim olunmuştur. Filvaki muvazzaf veya ihtiyat olsun vatan hizmetine dâvet olunan bilûmum askerî şahısların her türlü himayeye mazhar edilmeleri ne kadar tabii ve zaruri ise bu himayenin kendi aleyhlerine netice tevlit etmemesine ve bilhassa cephe gerisinde orduyu her suretle takviye etmesi lâzımgelen iktisadi faaliyetin felce uğratılmamasına büyük bir itina gösterilmesi o derece ehemmiyetle nazara alınması icap eden bir husustur. İşte bu mülâhazalardan mülhem olan Encümenimiz kendilerine vatan ve memleket müdafaası tevdi olunan vatandaşların askerî hizmete dâvet sebebiyle ikametgâhlarından ayrılmaları halinde önceden tahaddüs etmiş veya daha sonra tahaddüsü mümkün olan hukuk ihtilâflarında haklarının hiç bir veçhile zıyaına sebebiyet verilmemesini ve bu hususta kendilerine her türlü kolaylıkların gösterilmesini ilti-

zam ederek kendilerinin veya mümessillerinin talebi üzerine veya resen, malî kudretleri müsait olsun veya olmasın bilûmum askerî şahısların adli müzaheret hükümlerinden istifade ettirilmesini ve hattâ bunlardan muhakemede bizzat hazır bulundurulmalarında mahkemece katî zaruret görülenlere ait dâvaların seferberliğin veya fevkalâde halin sona erdiği tarihten iki ay sonraya kadar tehir edilmesi reylerin ittifakiyle karar altına alınmıştır. Adli müzaheret: Ücreti bilâhara verilmek üzere parasız bir avukat veya dâva vekili temini, yapılacak bilcümle masarifi muhakemeden, şahit, ehlihibre ve tebligat ücret ve masraflarından, icra dairesinde alınacak harç ve masraflardan, pul rüsumundan, noterlerin tanzim edecekleri bilcümle evrak ve suretlerin harç ve rüsumundan Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 466 ncı maddesi hükümleri dairesoinde muafiyet ve istisnaiyeti temin eder.

İcra muamelelerine gelince: Seferberlikte veya fevkalâde hallerde silâh altında bulunan muvazzaf veya ihtiyat askerî şahıslar hakkında önceden yapılmış veya hizmete alındıktan sonra yapılacak icra takiplerinde borçlunun askerî hizmet sebebiyle işinden veya vazifesinden ayrılması, malî vaziyetini sarsar ve bu sebeple tediye bakımından kendisine kolaylık gösterilmesini haklı gösterirse, İcra hâkimi borcun ödenmesini bir seneyi geçmemek şartiyle taksite bağlıyabilir. Borçlunun silâh altına alınması ödeme kudretinde bir değişiklik yapmamış olur ve meselâ ticarethanesi eskiden olduğu gibi faaliyet ve muamelelerine devam edecek olursa bu takdirde tediyenin geri bırakılmasını gerektiren sebepler mevcut olmadığına göre üçüncü madde hükmü tatbik olunmaz. Bundan başka mahkemenin, lüzum gördüğü hallerde, askerî şahısların ifadelerini askerî mahkemeler vasıtasiyle ve istinabe yoluyle alabilmesi, vazife başından her zaman ayrılması mümkün olmayan askerî şahıslar lehine konulmuş bir hükümdür.

Lâyiha yukarıda izah olunan tadillerle Umumî Heyetin tasvibine arzedilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Adliye En. Reisi N.	M. M.	Kâtip
Zonguldak	Zonguldak	Konya
Şinasi Devrin	*Şinasi Devrin*	*G. Gültekin*
Antaalya		Balıkesir
N. Aksoy		*O. Niyazi Burcu*
Bingöl		Bursa
Feridun F. düşünsel		*Atıf Akgüç*
Denizli	Erzincan	Hatay
Haydar Günver	*A. Fırat*	*Bekir S. Kunt*
Kastamonu	Kayseri	Kocaeli
Abidin Binkaya	*R. Özsoy*	*Salâh Yargı*
Konya		Manisa
F. Gökbudak		*A. Tümer*
Rize		Tokad
Dr. S. Ali Dilemre		*Sıtkı Atanç*

HÜKÛMETİN TEKLİFİ

Seferde ve hazarda bilûmum askerî şahısların hukuk dâvalarının görülme tarziyle kira haklarının korunması hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. —

A) Sefeberlik dolayısiyle veyahut bir harp tehlikesi mevcut olan fevkalâde hallerde ikametgâhlarından ayrılmış olan muvazzaf ve ihtiyat askerî şahıslar hakkında evvelce açılmış olupta henüz neticelenmemiş veya ikametgâhlarından ayrıldıktan sonra açılan hukuk dâvalariyle icra takipleri bu halin sonuna tehir olunabilir. Tehir müddeti zarfında müruruzaman işlemez.

B) A bendi mucibince tehiri mahkemece caiz mörülmeyen dâvalarda askerî şahıslar hakkında Hukuk usulü muhakemeleri kanununun müzahereti adliye faslında yazılı talep ve şerait aranmadan mahkeme ve icra dairelerinden adli müzaherete nail kimseler gibi muamele yapılır. Avukatlık kanununun 6 ncı babının birinci faslı hükümleri bu gibi hallerde de resen tatbik olunur.

C) B bendinde yazılı askerî şahıslardan baremin altıncı derecesine kadar (Bu derece dahil) olanların karısı ve A bendindeki yazılı halin başlangıcında bunlarla aynı meskende oturan ve kendilerinin yardımına muhtaç olan usul ve furuğu evli bulunmayan ve başka yerde kâfi iradı bulunmayan erkek ve kız kardeşleri aleyhine açılacak dâva da aynı hüküm caridir.

MADDE 2. —

Seferberlik dolayısiyle veyahut yakın bir harp tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalâde zamanlarda ikametgâhlarından ayrılmış olan askerî şahısların karısı ve seferberliğin veya fevkalâde halin ilânı tarihinde bunlarla ayni meskende oturan ve kendilerinin yardımına muhtaç olan usul ve furuğu ve erkek ve kız kardeşlerinin leh ve aleyhlerinde açılmış ve açılacak olan hukuk dâvaları müstacel addedilerek en kısa bir zamanda rüyet ve intaç olunur.

MİLLÎ MÜDAFAA ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Askerî şahısların seferde ve hazarda hukuk dâvalarının görülme tarzı ile kira haklarının korunması hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde vazife dolayısiyle ikametgâhlarından ayrılmış olan muvazzaf ve ihtiyat askerî şahıslar hakkında evvelce açılmış olupta henüz neticelenmemiş veya ikametgâhlarından ayrıldıklarından sonra açılmış olan hukuk dâvaları ile icra takipleri talep üzerine mahkeme veya icra hâkimlerinin kararıyle seferberliğin veya fevkalâde halin sona erdiği tarihten üç ay sonraya tehir olunabilir.

Tehir müddeti zarfında müruruzaman işlemez.

Bu kararlar kabili temyiz olup diğer dâvalara tercihan ve müstacelen tetkik olunur.

Bu hüküm vergilerden mütevellit âmme alâcaklarına şâmil değildir.

MADDE 2. — Birinci madde mucibince mahkeme veya icra merciince tehiri caiz görülmeyen hukuk dâvaları ile icra takiblerinde Hukuk usulü muhakemeleri kanununun adli müzaharet faslında yazılı talep ve şerait aranmadan askerî şahıslar hakkında mahkeme ve icra dairelerince adli müzaherete nail kimseler gibi muamele yapılır. Avukatlık kanununun 6 ncı babının birinci faslı hükümleri bu gibi hallerde resen tatbik olunur.

ADLİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerî şahıslara ait hukuk dâvalariyle icra takiplerinde yapılacak muameleler hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerî hizmet sebebiyle ikametgâhlarından devamlı olarak ayrılmış olan muvazzaf veya ihtiyat askerî şahıslar hakkında açılmış veya açılacak hukuk dâvalarında ve yapılan icra takiplerinde mahkeme veya icra hâkimi, alâkalının veya mümeslinin talebi üzerine veya resen ve Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 465 nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı şartları aranmaksızın adli müzaherete müteallik hükümleri tatbik edebilir.

Şu kadar ki, mensup olduğu kıta komutanlığından müzaherete müstahak olduğuna dair vesika ibraz edenler hakkında birinci fıkra hükümlerinin tatbiki mecburidir.

MADDE 2. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerî hizmet sebebiyle ikametgâhlarından devamlı olarak ayrılmış olan muvazzaf veya ihtiyat askerî şahıslar hakkında açılmış veya açılacak hukuk dâvalarında bunların muhakemede bizzat hazır bulunmalarında katî zaruret görülen hallerde, dâvaları, mahkeme kararıyle seferberliğin veya fevkalâde halin sona erdiği tarihten itibaren iki ay sonraya kadar tehir edilebilir. Ancak bu müddetten önce terhis edilenlerin veya ikametgâhlarına avdet edenlerin dâvalarına taraflardan birinin talebi üzerine devam olunur.

Birinci fıkra hükmü icra tetkik merciinde görülen dâvalarda da tatbik olunur.

Hü.

MADDE 3. —
Hazarda silâh altına alman muvazzaf ve ihtiyat erler hakkında (Gedikli erbaşlar hariç) askere alınmazdan evvel açılmış olup da henüz neticelenmemiş veya askere alındıktan sonra açılmış olan hukuk dâvalariyle icra işlerinde bu erlerden dâvaya veya icra muamelelerini takibe malî kudreti müsait bulunmadığı kıta komutanları tarafından verilecek ilmühaberlerle anlaşılmış olanlar hakkında birinci maddenin B bendi hükmü tatbik olunur.

MADDE 4. — Seferberlik dolayısiyle veyahut bir harp tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalâde zamanlarda ikametgâhlarından ayrılmış bulunan askerî şahıslarm karıları ve seferberliğin veya fevkalâde halin ilânı tarihinde bunlarla aynı meskende oturan ve kendilerinin yardımına muhtaç olan usul ve füruğu, erkek ve kız kardeşleri kira ile oturdukları meskenden çıkarılamazlar.

Bu madde hükmünden istifade etmek için kiranın üç ayda bir tamamen ödenmesi şarttır.

Kirayi muntazam olarak vermeye muktedir bulunduğu sabit olan kiracı ikinci fıkradaki hükümden istifade edemez.

Bu maddede yazılı hallerde müruruzaman cari olmadığı gibi hilâfına yapılacak muameleler de hükümsüzdür.

Kiracı birinci fıkrada yazılı sebepler dolayısiyle mukaveleyi feshedebilir.

MADDE 5. — Askerî şahıslarm ve yukarıki maddede sayılan aile efradının oturdukları meskeh aynı durumda olan bir askere ait bulunuyorsa yahut asker olmasa bile sahibinin yegâne

M. M. E.

MADDE 3. — Hazarda ve seferde silâh altına alınan muvazzaf ve ihtiyat erler hakkında (Gedikli erbaşlar hariç) askere alınmazdan evvel açılmış olupta henüz neticelenmemiş veya askere alındıktan sonra açılmış veya açılacak olan hukuk dâvaları ile icra işlerinde erlerden dâvayı veya icra muamelelerini takibe malî kudreti müsait bulunmadığı kıta komutanları tarafından verilecek ilmühaberlerle anlaşılmış olanlar hakkında ikinci madde hükmü tatbik olunur.

MADDE 4. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde askerlik vazifesi icabı olarak ikamet etmekte bulunduğu şehir, kasaba veya köyden ayrılmak mecburiyetinde olan askerî şahıslar

Ad. E.

Tehir müddeti zarfında müruruzaman işlemez.

Tehir hakkındaki kararlar kabili temyiz olup diğer dâvalara tercihan ve müstacelen tetkik olunur.

Temyiz mahkemesinin bu hususlaki vereceği kararlara karşı ısrar ve tashihi karar caiz değildir.

MADDE 3. — Seferberlikte veya fevkalâde hallerde silâh altında bulunan askerî şahıslar hakkında yapılan icra takiplerinde borçlunun askerî hizmet sebebiyle işinden ayrılmış olmasının malî vaziyetini bozduğu ve bu sebeple tediye bakımından kendisine kolaylıklar gösterilmesini istilzam ettiği hallerde icra hâkimi, İcra ve iflâs kanununun 111 nci maddesi hükümleri dahilinde borcun bir seneyi geçmemek üzere taksitle ödenmesine karar verebilir. Bu maddeye tevfikan verilen kararlar kabili temyiz olup diğer dâvalara tercihan ve müstacelen tetkik olunur.

Nafaka borçlarında bu madde hükmü tatbik olunmaz.

MADDE 4. — Bu kanunun şumulüne giren dâva ve tetkiklerde mahkeme lüzum görürse, alâkalının ifadesini, adli mahkemelerin bulunmadığı yerlerde askerî mahkemeler vasıtasiyle ve istinabe yoluyla alabilir.

MADDE 5. — Millî Müdafaa encümeninin 4 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hü.

geçim kaynağını teşkil ediyorsa bunlar hakkında dördüncü maddenin ikinci fıkrası hükmü cari olmaz.

MADDE 6. — Dördüncü maddede yazılı kimselere, ihtiyaç halinde askerlik şubelerinin veya merkez komutanlığının talebi üzerine köylerde ihtiyar meclislerince şehir ve kasabalarda mahallî belediyelerce münasip mesken temini mecburidir.

Bu takdirde gerek resmî ve gerek hususi olabilecek olan bu meskenlerin kira bedeli belediye veya ihtiyar meclisince takdir olunur.

MADDE 7. — Bu kanunda yazılı bir harp tehlikesi mevcut olan fevkalâde hallerin başlangıç ve sonu İcra Vekilleri Heyetinin karariyle tâyin olunur.

MADDE 8. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 9. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

23 . IX . 1940

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Dr. R .Saydam	*Fethi Okyar*	*S. Arıkan*
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
Fayık Öztrak	*Ş .Saracoğlu*	*F. Ağralı*
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	*A. F. Cebesoy*	*H. Çakır*
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Altaş	*R. Karadeniz*	*Muhlis Erkmen*
Mü. V.		Ti. V.
A. Çetinkaya		*N. Topcoğlu*

M. M. E.

mukavele ile kiraladıkları meskenlerin mukavelelerini feshedebilirler. Mukavelenamelerde hilâfına konmuş olan şartlar muteber değildir.

MADDE 5. — Fevkâlede hallerin başlangıç ve sonu İcra Vekilleri Heyeti karariyle tâyin olunur.

MADDE 6. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 7. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Ad. E.

MADDE 6. — Bu kanun hükümleri vergiden mütevellid âmme alâcaklarına tatbik olunmaz.

MADDE 7. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 8. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.